

1945. november 20-i és 27-i számában közölt cikksorozat. Ismeretlen okból a Tanácsra és más zsidó vezetőkre, köztük a Vaada vezetőire terhelőnek látszó vallomásokot a Berend-peranyaghoz csatoltak. NB. 2600/1946. Lásd Shulem Offenbach és Stöckler Lajos 1946. július 20-án, illetve május 14-én tett vallomását. *The Tragedy of Hungarian Jewry*, 315–326. o.

134. Stern 1945. december 28-án a Jewish Agency for Palestine budapesti irodájának dokumentációja számára készítette vallomását. Lásd a 3627. jegyzőkönyvet a YIVO-nál (768. akta) és a jeruzsálemi Yad Vashem Intézetben (015. irattári anyag). Publikált változatát lásd *HfS*, 3:1–47. o. Eppler értékelését Berendről lásd *uo.*, 1946. február 27-i 3647. jegyzőkönyv. Gergely értékelését lásd *Beszámoló*, 21–22. o.

135. Freudiger, *i. m.*, Pető nyilvános vallomását lásd *HfS*, 3:49–74. o.

136. Lásd például: *A új hónapok tragédia*. Szerk.: Szerlemhegyi Ervin, Gyenes István, Kiss Károly és Lévai Jenő. Müller Károly, Bp., 1945, 43. o.; Lévai Jenő: *A margitkörúti vészbírák*. Légrády, Bp., 1945, 70. o.

137. Nagy utalását lásd „Néptörvényszék a Zsidó Tanács felett”, 72. o. Lásd még Török vallomását 1946. március 17-éről a Jewish Agency for Palestine számára. 3643. jegyzőkönyv a YIVO-levéltárban, 768. akta.

138. Freudiger Fülöp szerint áthelyezése előtt Bertl, aki különösen jó viszonyban volt bátyjával, Freudiger Sámuellel, kapcsolatba lépett a zsidó vezetőkkel, mert aggódott az üzlet lehetséges háború utáni kihatásai miatt. Biztatták, hogy fogadja el az ajánlatot, és segítsen a zsidókon. Freudiger, *i. m.*,

139. „Bemerkungen des D. Wisliceny zum Bericht des dr. Kastner”, 1947. március 25., Bureau 06 of Israel Police, Eichmann Trial Doc. 901. o.

140. Freudiger tanúvallomása az Eichmann-per 1961. május 25-i 52. ülésén. Másnap az *Új Kelet* nevű magyar nyelvű napilap címodalás beszámolót közölt a felfedezésről „Berend, a szigetvári rabbi a nyilasok és Eichmann informátora volt” címmel. Berend elkésetten reagált: ötoldalas gépelt szövege („Madarat tolláról, Freudigert barátjáról... avagy bárók, ha találkoznak”) 1970 januárjában született, s azt próbálja bizonyítani, hogy Freudiger és Wisliceny között érékközösség állt fenn.

141. Lásd például Levi Ben Simon, egy magyar származású izraeli (korábbi nevén Péteri Lipót) rendkívül éles hangú röpiratát az izraeli cionista „establishment” ellen: *Miért nem lehetett megmenteni 6 000 000 zsidó testvérünket a megsemmisítéstől? A szerző kiadása, Jeruzsálem, é. n.*, 36. skk.

142. Joel Paldi: *...és jött a fergeteg*. Neografika, Tel-Aviv, é. n., 374. o. Héberül is hozzáférhető.

143. Bernard Klein: „The Judenrat.” *Jewish Social Studies*, 22, no. 1, 1960. január, 27–42. o. Lásd doktori disszertációját is: *Hungarian Jewry in the Nazi Period*. Columbia University, New York, 1956, 83–85. o.

144. Moldova György: „A Szent Imre-induló.” *Kortárs*, 20, 2. sz., 1975. február, 274–275., 277–278., 292., 301. o. A regény könyv alakban való megjelenésekor a szerző Berend nevét Bárányra változtatta. Lásd a 145. jegyzetet is.

145. Berend legnagyobb bánatára számos írás még a NOT 1947-es döntése után is magyar szélsőjobbokkal kötötte össze a nevét. Háború alatti tevékenységének egyes részletei háborús bűnösök pereivel vagy az általa indított perekkel kapcsolatos folyóiratcikkekből derülnek ki. Lásd például az *Új Kelet* 1961. május 26-i, 1982. március 12-i (Schön Dezső), május 14-i és 27-i számát (Naftali Kraus), valamint a *Der Allgemeiner Zhurnal* már idézett számában Mordechay B. Granit írását. Berend, aki honosítása során Albert Bruce Beltonra változtatta nevét, először 1973 decemberében folyamodott jogi eszközökhöz. Ekkor keresetet nyújtott be a szerző (Braham. – A